

РЕАКЦІЯ НА ПОДІЇ У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ ТА ЕКОНОМІЦІ

ЗА 29.01-3.02.2019.

ЙМОВІРНЕ КІБЕРВТРУЧАННЯ РОСІЇ У ВИБОРИ В УКРАЇНІ

Резюме

29 січня 2019 р. директор Національної розвідки Сполучених Штатів Ден Коутс на слуханнях у Комітеті Сенату у справах розвідки заявив про те, що Росія може спробувати використовувати кібератаки для того, щоб вплинути на вибори Президента України.

Ця інформація не стала неочікуваною. Росія накопичила колосальний досвід втручання в політичні процеси та волевиявлення цілої низки країн: США, Британія, Німеччина, Франція, Нідерланди, Македонія тощо. Тому ймовірне кібервтручання Росії у вибори в Україні є логічним продовженням російської політики у світі та однією з форм гібридної агресії щодо України.

24 січня голова Служби зовнішньої розвідки України Єгор Божок заявив, що Росія виділила спецслужбам \$350 млн на втручання в українські вибори 2019 р. За його словами, цей бюджет російські спецслужби мають намір витратити на поширення фейкових новин, підкуп, організацію провокацій, протестів, внутрішньополітичного тиску на керівництво України та кібератаки.

Найімовірніше йтиметься про комбінацію роботи хакерських груп та інформаційної підтримки в соціальних мережах. Основним буде інформаційно-психологічний тиск на суспільство шляхом поширення інформації, що підриває соціально-громадський спокій, акцентує увагу на неблагополучному економічному становищі країни, спотворює факти і реальні статистичні дані. Така діяльність поєднуватиметься з кібератаками на критичну інфраструктуру, банки, операторів зв'язку тощо.

Недооцінка загроз у інформаційній сфері, й як наслідок – хронічне недофінансування цієї сфери безпеки, стає чинником вразливості України. Однак глобальність загрози хакерських атак робить її спільною проблемою для всіх цивілізованих країн. Це відкриває для України додаткові можливості вибудовувати механізми протидії спільно з іншими країнами, які постраждали від руйнівних наслідків російської агресії в кіберпросторі.

РЕАКЦІЯ НА ПОДІЇ У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ ТА ЕКОНОМІЦІ ЗА 29.01-3.02.2019.

ЙМОВІРНЕ КІБЕРВТРУЧАННЯ РОСІЇ У ВИБОРИ В УКРАЇНІ

29 січня 2019 р. директор Національної розвідки Сполучених Штатів **Ден Коутс** на слуханнях у Комітеті Сенату у справах розвідки заявив, що Росія може спробувати використовувати кібератаки, аби вплинути на вибори президента України. «Ми очікуємо, що Росія використовує кібертехнології, щоб вплинути на майбутні президентські вибори в Україні», – підкреслив Коутс.¹

Відповідно до щорічної «Оцінки загроз у світі», яку оприлюднив офіс глави Національної розвідки США, Росія робить кроки для впливу на українські вибори, «застосовуючи низку інструментів для використання крихкої економіки Києва, широко розповсюдженої корупції, кібервразливості і громадського невдоволення».²

У розділі звіту «Росія та її сусіди», розвідувальна служба США зауважує, що Росія вживає кроки, щоб впливати на українські президентські вибори в березні 2019 р. і парламентські вибори, що відбудуться восени.³

У звіті також йдеться про те, що Кремль прагне зберегти і, де можливо, розширити свій вплив на території екс-СРСР, які, як стверджує Росія, знаходяться в її сфері впливу. Росія продовжить свою кампанію з військової, політичної та економічної дестабілізації України, щоб спробувати завадити зусиллям Києва інтегруватися в ЄС і зміцнити зв'язки НАТО.⁴

Відомий «юрист» часів Януковича **Андрій Портнов** заперечив наявність згадування України взагалі і Порошенка зокрема в цьому документі⁵, після чого змушений був вибачитися⁶, оскільки був спійманий на поширенні відверто неправдивої інформації, яку активно підхопили російські

¹ Remarks as prepared for delivery by The Honorable Dan Coats, Director of National Intelligence. Annual Threat Assessment. Opening Statement. Tuesday, January 29, 2019 // https://www.dni.gov/files/documents/Newsroom/Testimonies/2019-01-29-ATA-Opening-Statement_Final.pdf

ресурси⁷. Інші російські ресурси витлумачили звіт як такий, що передрікає поразку Петра Порошенка на виборах.⁸

Ця інформація не стала неочікуваною. До цього моменту Росія накопичила колосальний досвід втручання в політичні процеси та волевиявлення цілої низки країн: США, Британія, Німеччина, Франція, Нідерланди, Македонія тощо.⁹

На думку **Марі Безнер** і **Патріс Робін**, авторів дослідження «Кібернетична і інформаційна війна в українському конфлікті» Центру з досліджень безпеки при Федеральній вищій технічній школі Цюріха, **Росія постійно нарощувала й удосконалювала свій потенціал у сфері кібервійни протягом останніх десяти років.**¹⁰

У минулорічній спільній заяві департаменту внутрішньої безпеки США, Федерального бюро розслідувань та Національного центру кібербезпеки Британії йдеться про те, що російський уряд проводить шкідливу кіберактивність, спрямовану на пристрої мережевої інфраструктури по всьому світу, такі як маршрутизатори, комутатори, брандмауери та система виявлення мережевого втручання.¹¹

² Statement for the Record: 2019 Worldwide Threat assessment of the U.S. Intelligence Community // <https://www.dni.gov/index.php/newsroom/congressional-testimonies/item/1947-statement-for-the-record-worldwide-threat-assessment-of-the-us-intelligence-community>

³ Розвідка США прокоментувала вибори в Україні та основні загрози на 2019 рік // <https://ukrainian.voanews.com/a/rozvidka-vybory-zahrozy/4763579.html>

⁴ <https://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/documents/os-dcoats-012919.pdf?fbclid=IwAR0hORKI21ntUuGerWwD620oVgihkCsIJeEDDvJO88RzffFSwyNOXDngXJW8>

⁵ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1063440463842761&set=a.467598813426932&type=3&theater>

⁶ https://www.facebook.com/portnov.andrey.ukraine/posts/1063441517175989?comment_id=1063541740499300&comment_tracking=%7B%22tn%22%3A%22R%22%7D

⁷ Бездарный фейк или как пророссийские "вещуны" отреагировали на доклад разведки США // http://sprotyv.info/ru/news/kyev/bezdarnyy-feyk-ili-kak-prorossiyskie-veshchuny-otreagirovali-na-doklad-razvedki-ssha?fbclid=IwAR01LlckRIS5-sIczTufuegu5YQwQ3SrH82-Fmd9RxwWPENbC1QSUZNY_QE

⁸ Разведка США усомнилась в победе Порошенко на выборах президента // <https://www.rbc.ru/rbcfreeneews/5c509dea9a7947a670812457>

⁹ Генетическая традиция Кремля – вмешиваться в выборы в других странах // <http://sprotyv.info/ru/news/kyev/geneticheskaya-tradiciya-kremlya-vmeshivatsya-v-vybory-v-drugih-stranah>; Российский фактор вмешательства в выборы в Украине // <http://sprotyv.info/ru/news/kyev/rossiyskiy-faktor-vmeshatelstva-v-vybory-v-ukraine>; Сон "розпнутих хлопчиків", або Машина інформаційної війни // <https://www.pravda.com.ua/articles/2019/02/3/7204946/>

¹⁰ Война за информацию: какие угрозы несет киберагрессия России // http://cripo.com.ua/?sect_id=8&aid=232149

¹¹ США та Британія заявили про шкідливу кібер-активність Росії // https://dt.ua/WORLD/ssha-ta-britaniya-zayavili-pro-shkidlivu-kiber-aktivnist-rosiyi-275342_.html

У вересні 2018 р. The Telegraph із посиланням на джерела в уряді Британії повідомляв, що російська розвідка організувала серію кібератак на критичну інфраструктуру Великої Британії. За даними співрозмовників журналістів, атак росіян зазнали енергетичні мережі, телекомунікаційні системи та медіаорганізації Великої Британії.¹²

До цього, у квітні 2018 р., очільники урядів Канади, Великої Британії, Австралії і Нової Зеландії (альянс «Five Eyes») обговорили в Лондоні стратегію протидії російським кібератакам.¹³ У Міністерстві закордонних справ Франції заявили про повну солідарність з цими партнерами.¹⁴

Міністр оборони Нідерландів **Анк Бейлевельд** заявила, що її країна перебуває у стані кібервійни з Російською Федерацією.¹⁵ Таким чином вона прокоментувала інцидент, який стався в квітні 2018 р. поруч зі штаб-квартирою Організації із заборони хімічної зброї (ОЗХЗ) в Гаазі, коли 4 особи з російськими дипломатичними паспортами були затримані поруч з автомобілем, повним обладнання, необхідного для проведення кібератак.¹⁶

Служба безпеки Чехії (BIS) у своєму річному звіті заявила про те, що минулорічні кібератаки на МЗС Чехії здійснили російські розвідслужби. У BIS розповіли, що відповідальність за дві окремі атаки на МЗС Чехії частково лежить на групі хакерів APT28, яку пов'язують з ГРУ РФ, і групі Turla, за якою стоїть ФСБ.¹⁷

У відповідь на кіберзагрози з боку Росії Велика Британія швидкими темпами нарощує сили для ведення війни у кіберпросторі; у планах держави

¹² Russia's GRU spy network targeted UK power networks before Salisbury attack // <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/09/08/russias-gru-spy-network-targeted-ukenergy-networks-vital-infrastructure/>

¹³ Trudeau talks Russian cyberattacks with Five Eyes counterparts // <https://www.cbc.ca/news/politics/trudeau-five-eyes-russia-cyberattacks-1.4625386>

¹⁴ Royaume-Uni - Cyberattaques (04.10.2018) // <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/royaume-uni/evenements/article/royaume-uni-cyberattaques-04-10-2018>

¹⁵ Нідерландська міністерка заявила про кібервійну з Росією // <https://www.dw.com/uk/нідерландська-міністерка-заявила-про-кібервійну-з-росією/a-45884217>

¹⁶ Dutch government says it disrupted Russian attempt to hack chemical weapons watchdog // <https://www.reuters.com/article/us-britain-netherlands-russia/dutch-government-says-it-disrupted-russian-attempt-to-hack-chemical-weapons-watchdog-idUSKCN1ME14X>

¹⁷ Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2017 // <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2017-vz-cz.pdf>

збільшити власні кібервійська до 2000 фахівців. Посилення британських кібервійськ проходить з ініціативи Міністерства оборони Великої Британії і Центру урядового зв'язку (GCHQ). Вже найближчим часом буде оголошено про створення ряду нових підрозділів у цій сфері; створення нових військ обійдеться Британії у не менше, ніж 250 млн фунтів стерлінгів, проте є дані, що сума виявиться набагато вищою.¹⁸

Така поведінка РФ вписується у стратегії, розроблені Російським інститутом стратегічних досліджень (РІСД). Зокрема, у ЗМІ повідомлялося, що РІСД розробив план втручання в президентські вибори в США 2016 р. з метою підірвати довіру американців до виборчої системи. Це вплигло із двох документів із грифом «секретно», які отримала Служба розвідки США.

21 червня 2017 р. стало відомо, що Хакери з Росії шукали вразливості у виборчих системах 21 штатів Америки на виборах президента в 2016 р. Про це повідомляє The Washington Post з посиланням на офіційного представника Міністерства національної безпеки США Семюеля Лілза.¹⁹

Bloomberg з посиланням на близькі до розслідування втручання РФ у вибори джерела повідомляло, що в ході виборів у США виборчі системи 39 з 50 штатів зазнали кібератак. Зокрема, спочатку російські хакери отримали доступ до бази даних, яка містить персональні відомості про 15 млн виборців у штаті Іллінойс, і спробували змінити або видалити дані 90 тис. виборців. На думку джерел, таким чином, хакери могли тестувати свої можливості для планування більш масштабних атак.²⁰

¹⁸ Britain to create 2,000-strong cyber force to tackle Russia threat // <https://news.sky.com/story/britain-to-create-2000-strong-cyber-force-to-tackle-russia-threat-11503653>

¹⁹ Homeland Security official: Russian government actors tried to hack election systems in 21 states // https://www.washingtonpost.com/world/national-security/homeland-security-official-russian-government-actors-potentially-tried-to-hack-election-systems-in-21-states/2017/06/21/33bf31d4-5686-11e7-ba90-f5875b7d1876_story.html?tid=sm_tw&utm_term=.0a42729b6ebe

²⁰ Russian Cyber Hacks on U.S. Electoral System Far Wider Than Previously Known // <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-06-13/russian-breach-of-39-states-threatens-future-u-s-elections>

У листопаді 2018 р. Парламентська Асамблея НАТО засудила Росію за постійне грубе втручання до іноземних демократичних процесів, йдеться у проекті резолюції ПА НАТО «Захист виборів в Альянсі».²¹

8 січня 2019 р. після засідання Держради з питань оборони Литви влада країни оголосила, що цього року Росія та інші країни можуть організувати кібератаки з метою вплинути на результати виборів президента, повідомили в Офісі глави держави.²²

Під час візиту до Києва **24 серпня 2018 р.** радник Президента США з національної безпеки **Джон Болтон** заявив, що США готові захищати Україну від втручання Росії у вибори.²³ Ця заява була зроблена наступного дня після розмови Болтона з секретарем Ради безпеки Російської Федерації **Миколою Патрушевим** щодо втручання Росії у вибори в США.²⁴

На початку грудня 2018 р. високопоставлений представник Держдепартаменту США на спеціальному брифінгу заявив, що російський уряд активізував свої спроби втрутитися у внутрішні справи України, у т.ч. в контексті президентських і парламентських виборів. У зв'язку з цим чиновник відзначив високий рівень кіберактивності Росії в українському сегменті і додав, що Держдепартамент забезпечує Україні велику підтримку в плані посилення її кібербезпеки.²⁵

2 лютого колишній генеральний секретар НАТО **Андерс Фог Расмуссен** в інтерв'ю швейцарському виданню «20 Minuten» заявив, що президентські вибори-2019 в Україні стануть головним тестом для втручання Росії в Європі.²⁶

²¹ В НАТО осудили вмешательство России в выборы и референдумы // <https://www.ukrinform.ru/rubric-world/2582322-v-nato-osudili-vmesatelstvo-rossii-v-vybory-i-referendумы.html>

²² VGT: grėsmių lygis per metus reikšmingai nepakito // <https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/vgt-gresmiu-lygis-per-metus-reiksmingai-nepakito/31654>

²³ США готовы защищать Украину от вмешательства России в выборы – Болтон // <https://www.segodnya.ua/politics/ssha-gotovy-sotrudnichat-s-ukrainoy-dlya-predotvrashcheniya-vmesatelstva-rossii-v-vybory-v-2019-godu-bolton-1165381.html>

²⁴ США зробили Росії чітке попередження щодо втручання у вибори // <https://ukr.segodnya.ua/world/usa/ssha-sdelali-rossii-sdelali-chetkoe-preduprezhdenie-po-vmesatelstvu-v-vybory-1165172.html>

²⁵ У США бачать активні спроби РФ втрутитися у вибори в Україні // <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2594085-u-ssa-bacat-aktivni-sprobi-rf-vtrutitisa-u-vibori-v-ukraini.html>

²⁶ "Тестовий майданчик для тручання": Расмуссен розповів, як Росія використовує вибори в Україні // <https://ukr.segodnya.ua/politics/rasmussen-rasskazal-kak-rossiya-ispolzuet-vybory-v-ukraine-1215472.html>

Президент України **Петро Порошенко** пообіцяв мінімізувати вплив Росії на президентські вибори в Україні.²⁷

29 січня в ефірі телеканала «Прямий» голова СБУ **Василь Грицак** заявив, що Служба безпеки України готова до можливого втручання з боку Росії у президентські вибори.²⁸

У СБУ заявили, що російські спецслужби намагаються отримати доступ до акаунтів українців у соціальних мережах Facebook і Twitter для втручання в президентські і парламентські вибори-2019.²⁹

СБУ вже блокувала спроби втручання російських спецслужб в президентські вибори в Україні через соцмережі. Був викритий житель Києва, який під керівництвом спецслужб РФ адміністрував антиукраїнські інтернет-спільноти в соцмережах. Він отримував доступ до так званих "рекламних кабінетів" акаунтів українських користувачів соцмереж Facebook і Twitter.

Також були виявлені понад 300 акаунтів, які в ході виборчої кампанії повинні були використовувати для просування вигідної РФ політичної таргетингової реклами, поширювати тенденційну і фейкову інформацію для дискредитації української влади.³⁰

Ще у серпні 2018 р. СБУ повідомляла, що викрила та заблокувала діяльність мережі Інтернет-агітаторів у Дніпропетровській області, яких російські спецслужби залучили до заходів із підготовки до втручання у хід проведення майбутніх виборів Президента України.³¹

²⁷ У планах Москви провести на виборах в Україні підконтрольну собі владу – Петро Порошенко // <https://www.president.gov.ua/news/u-planah-moskvi-provesti-na-viborah-v-ukrayini-pidkontrolnu-52538>

²⁸ Ми розуміємо напрямки ймовірного втручання і робимо все можливе для захисту - Грицак про вибори // <https://prm.ua/mi-rozumiyemo-napryamki-ymovirnogo-vtruchannya-i-robimo-vse-mozhlive-dlya-zahistu-gritsak-pro-vibori/>

²⁹ Спецслужби РФ намагаються використати акаунти українських користувачів у соцмережах для втручання у виборчі процеси – СБУ // <https://ssu.gov.ua/ua/news/1/category/2/view/5525#.eUrHuOIl.dpbs>

³⁰ СБУ не дала спецслужбам Росії втручатися в українські вибори через соцмережі // <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/sbu-ne-dala-specsluzhbam-rf-vmeshivatsya-v-ukrainskie-vybory-cherez-socseti-1211096.html>

³¹ На Дніпропетровщині СБУ викрила підготовку РФ до втручання у майбутні вибори Президента України (відео) // <https://ssu.gov.ua/ua/news/1/category/21/view/5159#.IebzmaVD.dpbs>

Ризики

За висновками вітчизняних експертів, **Україна стала плацдармом для кібератак Росії.**³² **24 січня** голова Служби зовнішньої розвідки України **Єгор Божок** заявив, що Росія виділила спецслужбам \$350 млн на втручання в українські вибори 2019 р. За його словами, цей бюджет російські спецслужби мають намір витратити на проплачування фейкових новин, підкуп, організацію провокацій, протестів, внутрішньополітичного тиску на керівництво України та для підготовки кібератак.

Голова СЗР зазначив, що можливі три сценарії розвитку подій. Перший – реванш проросійських сил за підсумками президентських або парламентських виборів в Україні. У разі провалу буде застосовано другий сценарій – дестабілізація ситуації у країні. Третій варіант – це військова операція Росії проти України.³³

Науковий співробітник Центру з питань трансатлантичних відносин при Університеті Джонса Гопкінса у США **Микола Воробйов** на сторінках видання аналітичного центру Atlantic Council у червні 2018 р. описав 5 способів, за допомогою яких Росія може вплинути на результати українських виборів.³⁴ За його прогнозом, Кремль використовуватиме всі можливі шляхи, щоб завдати шкоди українській демократії, показати Заходу та українцям, що ненасильницькі революції та подальші зміни режиму не призводять до процвітаючого майбутнього, обіцяного Заходом.³⁵ До таких способів Воробйов відносить:

1) Пряму чи опосередковану підтримку проросійських кандидатів.

Експерти «Інформаційного спротиву» зазначають, що це може бути як відкрита підтримка явно проросійських кандидатів, так і ставка на

³² Україна стала плацдармом для кібератак // https://dt.ua/business/ukrayina-stala-placdarmom-dlya-kiberatak-292894_.html

³³ Росія й її сателіти – найбільша загроза світовій розвід спільноті // <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2626006-egor-bozok-golova-sluzbi-zovnisnoi-rozvidki.html>

³⁴ Five Ways the Kremlin Can Meddle in Ukraine's Big Election // <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/five-ways-the-kremlin-can-meddle-in-ukraine-s-big-election>

³⁵ Atlantic Council: 5 сценаріїв, як Кремль може втрутитися в українські вибори // <https://www.radiosvoboda.org/a/29306020.html>

«троянського коня», який публічно не буде виглядати проросійським політиком.³⁶

2) Поширення повідомлень через різноманітні інформаційні платформи та лояльними промовцями, у тому числі на Заході, через потужну мережу впливових організаторів, журналістів та інших експертів, які працюють на інтереси Росії.

3) Дестабілізацію ситуацію в Україні через збільшення військової напруженості на Донбасі, терористичні напади та інші насильницькі дії, які поширюють страх, паніку та недовіру до українського уряду, у тому числі серед правоохоронних органів. Як результат, багато виборців можуть втратити віру у виборчий процес і вирішити просто не голосувати.

У СБУ вважають головним планом Путіна на ці вибори організацію «керованого хаосу» в Україні. Заступник голови СБУ **Віктор Кононенко** пояснив, що Кремль піде двома напрямками – розпалювання міжконфесійної ворожнечі і спроби натиснути на українську владу «руками українців». Україну можуть захлеснути акції протесту, якщо не перешкодити російським спецслужбам.³⁷

Військовий оглядач, головний редактор сайту «Інформаційне опір» **Юрій Карін** розповів про плани радника російського президента **Владислава Суркова** і ГРУ розробили плани щодо дестабілізації ситуації в країні:

- «релігійна війна», силове протистояння з використанням людських ресурсів УПЦ МП;
- протестні виступи під соціальними гаслами;
- організація і проведення диверсій на критичних об'єктах інфраструктури.³⁸

³⁶ План «Большой реванш»: российская подготовка к украинским выборам // <http://sprotyv.info/ru/news/kyiv/plan-bolshoy-revansh-rossiyskaya-podgotovka-k-ukrainskim-vyboram>

³⁷ "Керований хаос" в Україні: в СБУ розкрили підступні плани Путіна // <https://ukr.segodnya.ua/politics/upravlyaemyu-haos-v-ukraine-v-sbu-raskryli-kovarnye-plany-putina-1176251.html>

³⁸ Путін змушений йти ва-банк, інакше втратить Україну назавжди // <https://apostrophe.ua/ua/article/society/accidents/2018-10-04/putin-vyinujden-idti-va-bank-ili-poteryaet-ukrainu-navsegda/21103>

Загострення воєнної компоненти російської гібридної агресії можливе також у разі, якщо Росію з якихось причин не влаштує результат президентських виборів.³⁹

4) Широкомасштабні кібератаки, спрямовані проти українських держустанов, банківської системи, Міністерства оборони, Ради національної безпеки та оборони та інших організацій.

У червні 2017 р. комп'ютерний вірус NotPetya пошкодив інформацію на тисячах комп'ютерів як в Україні, так і по всьому світу.⁴⁰

За інформацією Mind, тоді під хакерську атаку потрапили «Київенерго», «Укртелеком», «Ощадбанк», «Нова пошта», «Укрпошта», «Приватбанк», «Укрзалізниця», аеропорт «Бориспіль»⁴¹, «Епіцентр», Укренерго, мережа заправок ТНК, ПСГ «Ковальська», ТРК «Люкс» (24 канал, радіо «Люкс» і ін.), «Антонов», Київводоканал, Київський метрополітен, Кіберполіція, Нацполіція, МВС, Міністерство культури, Нацбанк, «Сбербанк», «Укргазбанк», «Південний», «ТАСКомерцбанк», «ОТР банк», «Кредобанк», Радіо «Ера-FM», «КП в Україні», «Корреспондент.нет», «Дніпроенерго», клініка «Борис», лікарня «Феофанія», корпорація «Артеріум». Про збій в системі заявили ритейлер Novus, інтернет-магазин Fozzy, компанія Датагруп, «Астеліт» (Life).⁴² Прес-служба Київського метрополітену повідомляла про неможливість здійснювати оплату банківськими картками через хакерську атаку.⁴³

На загал, за інформацією Microsoft, в Україні під час масованої хакерської атаки були інфіковані 12,5 тисяч комп'ютерів. Вірус поширювався

³⁹ Цимбалюк раскрыл план России после выборов в Украине // <http://u-news.com.ua/72886-cimbaljuk-raskryl-plan-rossii-posle-vyborov-v-ukraine-video.html>

⁴⁰ Через масштабну вірусну атаку не працюють банки, медіа, сервіси // <https://www.pravda.com.ua/news/2017/06/27/7148069/>

⁴¹ <https://www.facebook.com/rjabikin.pavel/posts/10208725578329743>

⁴² Вірус Petya A: які з українських компаній «лягли», а які вціліли // <https://mind.kiev.ua/news/20173612-virus-petya-a-yaki-z-ukrayinskih-kompanij-lyagli-a-yaki-vcilili>

⁴³ <https://twitter.com/kyivmetroalerts/status/879670749149245440>

за допомогою бухгалтерського програмного забезпечення M.E.Doc українського виробництва.⁴⁴

І хоча у Росії категорично відкидають звинувачення в причетності до кібератаки з використанням вірусу NotPetya⁴⁵, існує багато доказів зворотного. Відповідні заяви робила як СБУ⁴⁶, так і Центральне розвідувальне управління США⁴⁷, яке заявило, що військові хакери РФ в 2017 р. здійснили кібератаку NotPetya проти України в спробі підірвати фінансову систему держави на тлі війни з проросійськими бойовиками. У кібератаках тоді Росію звинуватили також Британія⁴⁸, Нідерланди⁴⁹ та інші західні країни. Таку ж думку висловив представник відомої американської компанії з комп'ютерної безпеки FireEye Джон Воттерс в коментарі Financial Times.⁵⁰

Також ймовірні і злами персональної електронної пошти, як це було під час президентської кампанії в США 2016 року. Як писали світові ЗМІ, угруповання російських хакерів Cozy Bear (APT29) та Fancy Bear (APT28) внаслідок кібератак на сервери Демократичної партії США отримали несанкціонований доступ до внутрішньої інформації партії, такої як стратегія обходу ще одного кандидата від Демпартії Берні Сандерса та компромат на Дональда Трампа.⁵¹

Викрадення й публікація листів з архіву Демократичної партії досить відчутно вдарили і по іміджу партії, і по репутації Хілларі Клінтон, внаслідок

⁴⁴ Microsoft: вірус-здирик інфікував 12,5 тис. комп'ютерів в Україні // <http://glavcom.ua/news/microsoft-virus-zdirnik-infikuvav-125-tisyach-kompyuteriv-v-ukrajini-422943.html>

⁴⁵ Песков назвал обвинения британского МИД об атаке вируса NotPetya "руссофобской кампанией" // <https://www.interfax.ru/russia/600114>

⁴⁶ СБУ отримала чергові докази організації російськими спецслужбами кібератак на об'єкти критичної інфраструктури України // <https://ssu.gov.ua/ua/news/1/category/2/view/5313#.xrWg33Kn.dpbs>

⁴⁷ Russian military was behind 'NotPetya' cyberattack in Ukraine, CIA concludes // https://www.washingtonpost.com/world/national-security/russian-military-was-behind-notpetya-cyberattack-in-ukraine-cia-concludes/2018/01/12/048d8506-f7ca-11e7-b34a-b85626af34ef_story.html?utm_term=.fcac1177138b

⁴⁸ Лондон официально обвинил Москву в атаке вируса-вымогателя NotPetya // <https://www.bbc.com/russian/news-43067377>

⁴⁹ Blok jaagt op cybersoldaten // https://www.telegraaf.nl/nieuws/2664008/blok-jaagt-op-cybersoldaten?utm_source=www.eurointegration.com.ua&utm_medium=referral&utm_content=news/2018/10/11/7088051/

⁵⁰ <https://www.ft.com/content/f300ad84-5d9d-11e7-b553-e2df1b0c3220>

⁵¹ Putin-linked think tank drew up plan to sway 2016 US election – documents // <http://www.reuters.com/article/us-usa-russia-election-exclusive-idUSKBN17L2N3>

чого на виборах переміг Дональд Трамп, лояльно налаштований до Росії. Американська розвідка впевнена у причетності російського уряду до цих кібератак.

13 липня 2018 р. Міністерство юстиції США висунуло офіційні обвинувачення 12 співробітникам військової розвідки Росії за втручання у вибори президента США. Російських спецслужбістів звинуватили у зламі електронної пошти керівництва Демократичної партії.⁵²

У жовтні 2018 р. СБУ повідомила про цілу низку потужних хакерських атак на об'єкти державних структур України з використанням нового шкідливого програмного забезпечення.⁵³

Глава кіберполіції України **Сергій Демидюк** в інтерв'ю Reuters вже заявив, що хакери, швидше за все, підконтрольні Росії, нарощують зусилля зі зриву президентських виборів в Україні за допомогою кібератак на сервери ЦВК і персональні комп'ютери співробітників ЦВК.⁵⁴

Вразливість комп'ютерних систем, підключених до Інтернет, людський чинник та низький рівень матеріального забезпечення сфери захисту інформації (у державних структурах – через рівень фінансування, у приватних – внаслідок економії) зумовлюють можливість повторення таких атак – як у рамках гібридної війни, так з метою наживи чи навіть просто задоволення хворобливих амбіцій окремих хакерів.

Як заявив заступник міністра інформаційної політики **Дмитро Золотухін** в ефірі «5 каналу», наразі в Україні існує «великий дефіцит системних підходів до... визначення відповідальних за цю сферу і виконання тих планів, які вже напрацьовані. За останні 3 роки були розроблені дійсно якісні документи стосовно стратегії розбудови кібербезпеки України... Є проблеми на етапі їх виконання і їх системного підходу», – пояснив він.

⁵² 12 Russians indicted in Mueller investigation // <https://edition.cnn.com/2018/07/13/politics/russia-investigation-indictments/index.html>

⁵³ СБУ отримала чергові докази організації російськими спецслужбами кібератак на об'єкти критичної інфраструктури України // <https://ssu.gov.ua/ua/news/1/category/2/view/5313#.yJZvXytw.dpbs>

⁵⁴ Exclusive: Ukraine says it sees surge in cyber attacks targeting election // <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-cyber-exclusive/exclusive-ukraine-says-it-sees-surge-in-cyber-attacks-targeting-election-idUSKCN1PJ1KX>

За словами Золотухіна, наразі не затверджений перелік об'єктів критичної інфраструктури України, який є базовим документом для визначення конкретних об'єктів, які потрібно захищати.⁵⁵

А державний секретар Мінінформполітики **Артем Біденко** стверджує, що у Міністерства інформаційної політики немає ресурсів для боротьби з російською пропагандою.⁵⁶

5) Організацію військового перевороту в Києві, що приведе до влади крайні та інші націоналістичні організації, включаючи членів добровільних батальйонів, які мають військовий досвід на Донбасі.

На користь такого сценарію говорить факт причетності російських спецслужб (ГРУ ГШ РФ) до спроби організації державного перевороту в Республіці Чорногорія. 16 жовтня 2016 р. в країні пройшли парламентські вибори і перемогу на них здобувала політична сила прем'єр-міністра **Міло Джукановича**, який закликав до зближення країни з Європою і НАТО.⁵⁷

Фактично, 2-й, 3-й та 4-й способи, описані Воробйовим, є варіаціями одного сценарію. Як зазначає експерт з кібербезпеки **Іван Лемешко**, метою кібератак є інформаційно-психологічний тиск на суспільство – і не тільки через соціум і інформаційні ресурси. Щоб посіяти паніку, можуть атакуватися інфраструктура, банки, оператори зв'язку тощо.⁵⁸

Експерти «Інформаційного спротиву» вказують, що завдяки комбінації роботи хакерських груп та інформаційної підтримки в соціальних мережах, Росія зможе досить успішно здійснювати інформаційно-психологічний вплив на виборчий процес в Україні, надаючи тим самим важливу підтримку, крім фінансової та медійної, як своїм кандидатам, так і темам, які вимагають масового поширення.

⁵⁵ У Мінінформполітики заявили про проблеми з виконанням плану з кіберзахисту України // <https://www.rbc.ua/ukr/news/mininformpolitiki-zayavili-problemah-vypolneniem-1498721289.html>

⁵⁶ У Мінінформполітики немає ресурсів для боротьби з російською пропагандою – Біденко // <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/u-mininformpolitiki-net-resursov-dlya-borby-s-rossiyskoy-propagandoy-bidenko-796146.html>

⁵⁷ План «Большой реванш»: российская подготовка к украинским выборам. Часть II // <http://sprotyv.info/ru/news/kyev/plan-bolshoy-revansh-rossiyskaya-podgotovka-k-ukrainskim-vyboram-chast-ii>

⁵⁸ Длинная «рука Москвы» на украинских выборах: реальные и надуманные угрозы // <https://realist.online/article/dlinnyay-ruka-moskvy-na-ukrainskih-vyborah-realnye-i-nadumannye-ugrizy>

З урахуванням соціально-психологічного чинника загальним наративом буде поширення інформації, що підриває соціально-громадський спокій, акцентує увагу на неблагополучному економічному становищі країни, спотворює факти і реальні статистичні дані.⁵⁹

Директор Інституту світової політики **Євген Магда** вказує на ще одну можливу загрозу – спробу зірвати 31 березня вибори хоча б в одному населеному пункті. «У такому випадку на низці різноманітних не тільки російських, а й західних ресурсів будуть звучати слова, що Україна неспроможна провести голосування».⁶⁰

Аверічева О.С., Горобчишина С.А., Кисельов С. С.,
Кордун О.О., Ясинська Л.А.
аналітично-інформаційний відділ
Національний інститут стратегічних досліджень
лютий 2019 р.

⁵⁹ Російський фактор втручання в вибори в Україні // <http://sprotyv.info/ru/news/kiev/rossiyskiy-faktor-vmeshatelstva-v-vybory-v-ukraine>

⁶⁰ Як Росія втручається у вибори президента України. І як цьому протистояти // <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/yak-rosiya-vtruchayetsya-u-vibori-prezidenta-ukrajini-i-yak-comu-protistoyati-50002893.html>